

สงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในจดหมายเหตุพม่า

Book Review: The Portrayal of the Battle of Ayutthaya in Burmese Literature

ชัยวัฒน์ ปะสุนะ* | Chaiwat Pasuna

ABSTRACT

This book review is the historiography study of Soe Thuzar Myint discussing the Second Ayutthaya War by using evidence from the archives of Yodayar Naing Mawgun. The contribution of Sothu Sarmin's proposal is the revival of the description of Ayutthaya's history in many ways going far from the conflicts in the current history making Burma as the enemy of the nation. In addition, it reflects the use of new archives in response to explanations of the existing cities described by mainstream historians. The traditional study uses evidence from the royal chronicles of Ayutthaya resulting in a discourse depicting Burma as the nation's enemy destroying Ayutthaya. The proposal in the book attempts to point out the strategies of war and war of the ancient state, which is to increase the manpower of the Burma Army before coming to Ayutthaya. The author of the article focuses

* นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (แขนงประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย E-mail : chaiwatpasuna@gmail.com

on the prejudice and the process of using text from the primary source to study carefully.

Keywords : Battle, Ayutthaya, Archives, Burma

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือนี้ศึกษางานประวัติศาสตร์นิพนธ์ของ โซ ธูซาร์ มยิน ในประเด็นเรื่องการทำสงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 โดยใช้หลักฐานประเภทจดหมายเหตุ Yodayar Naing Mawgun ของนักปราชญ์ในราชสำนักชาวพม่าหลายคน คุณูปการจากข้อเสนอของโซ ธูซาร์ มยิน คือ การรื้อฟื้นคำอธิบายเหตุการณ์เสียกรุงใหม่ และร่วมถกเถียงเรื่องการทำสงครามและผู้ที่ร่วมทำสงครามในทัพพม่าในมิติที่หลากหลายเพื่อก้าวผ่านความขัดแย้งในประวัติศาสตร์กระแสหลักที่มองพม่าเป็นศัตรูของชาติ และเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการใช้หลักฐานใหม่เพื่อตอบโต้คำอธิบายการเสียกรุงที่มีอยู่เดิมที่ถูกอธิบายโดยนักประวัติศาสตร์กระแสหลัก ซึ่งแต่เดิมนิยมใช้หลักฐานประเภทพระราชพงศาวดารอยุธยาประกอบการศึกษาเหตุการณ์ ทำให้เกิดทัศนคติที่มองว่าพม่าเป็นศัตรูของชาติผู้ทำลายอยุธยาในฐานะราชธานีเดิม ซึ่งข้อเสนอในหนังสือพยายามชี้ให้เห็นกลวิธีการศึกษาและการยatraทัพแบบรัฐจารีต การรวมกำลังทหารจากเมืองที่ทัพพม่าตีได้ก่อนจะเกณฑ์ไพร่พลมายังอยุธยา ทั้งนี้ผู้เขียนบทความมุ่งเสนอข้อคิดในตัวหลักฐาน และกระบวนการนำข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นมาใช้ศึกษาอย่างรอบคอบ

คำสำคัญ : สงคราม, อยุธยา, จดหมายเหตุ, พม่า

บทนำ

หนังสือเรื่อง “The Portrayal of the Battle of Ayutthaya in Myanmar Literature” แต่งโดยโซ ธูซาร์ มยิน (Soe Thuzar Myint) ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 2011 โดยสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปรับปรุงดัดแปลงเนื้อหาจากความสนใจเดิมในวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อ ค.ศ. 2010 เรื่อง “The 18th Century Siam-Myanmar Relations based on Yodayar Naing Mawgun by Letwe Nawrahta” โดยการสนับสนุนด้านวิชาการจาก ศาสตราจารย์ สุเนตร ชุตินธรานนท์ ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ได้ยึดโยงงานวรรณกรรมพม่าที่ปรากฏอยู่เป็นหลักฐานสำคัญ หลักฐานพื้นเมืองดังกล่าวถูกนำมาใช้ประกอบการศึกษา และค้นคว้าหาข้ออธิบายเกี่ยวกับการพรรณนาเรื่องราวสงครามระหว่างอยุธยากับพม่า จุดเด่นของงานเรื่องนี้เป็น การเปิดหลักฐานใหม่ประเภทวรรณกรรมพื้นเมืองที่อยู่ในประเทศพม่า เพื่อเติมเต็มและอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างทั้งสองประเทศ

โซ ธูซาร์ มยิน หรือ Soe Thuzar Myint สำเร็จการศึกษาระดับมหาบัณฑิต และดุซกับัณฑิต ในหลักสูตรไทยศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลักษณะงานที่ถูกตีพิมพ์สะท้อนความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับพม่า โดยมีจุดเด่นของงาน คือ การเปิดหลักฐานใหม่ประเภทวรรณกรรมพื้นเมืองที่อยู่ในพม่า เพื่อเติมเต็มและอธิบายเหตุการณ์ระหว่างทั้งสองประเทศในประวัติศาสตร์ ไม่เพียงเฉพาะการเสียดูกรุงศรีอยุธยาเพียงเท่านั้น แต่รายละเอียดที่จะได้จากหลักฐานใหม่เหล่านี้สามารถทำความเข้าใจสภาพแวดล้อม บริบทของบ้านเมืองทั้งหลายที่ถูกกล่าวไว้ในบรรดาหลักฐานชุดดังกล่าวนี้ด้วย

บทความวิจารณ์หนังสือเรื่องนี้เป็นการสะท้อนประเด็นการทำงานสงครามระหว่างพม่ากับอยุธยาแม้จะล่วงเลยมานานหลายศตวรรษ แต่ทว่าคำอธิบายที่ให้ภาพความเข้าใจเกี่ยวกับสงคราม รวมทั้งบริบทแวดล้อมในช่วงเวลาดังกล่าวงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ไทยโดยมากใช้หลักฐานจากฝ่ายอยุธยาเป็นแกนหลักของคำอธิบายแทบทั้งสิ้นและใช้หลักฐานจากบันทึกของชาวต่างชาติเป็นหลักฐานหนุนเสริม จึงทำให้การศึกษาในประเด็นดังกล่าวชะงักเนื่องจากไม่อาจหาหลักฐานใหม่มาขยายคำอธิบายได้ ผู้เขียนบทความมีทรรศนะว่างานของโซ ธูซาร์ มยิน มีความน่าสนใจที่จะขับเคลื่อนวงการประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาให้สามารถขับเคลื่อนได้ต่อไป เนื่องจากการพยายามนำหลักฐานจากฝ่ายพม่าถูกหยิบขึ้นมาประกอบคำพิจารณา ซึ่งเป็นกระแสใหม่ในวงการประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่นเดียวกับงานศึกษาในกลุ่มงานของ

ศาสตราจารย์ สุเนตร ชุตินธรานนท์ ที่พยายามใช้หลักฐานจากพม่าเพื่อขับเคลื่อนให้วงวิชาการประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยามีชีวิตชีวาอีกครั้ง และหนังสือเรื่องนี้โซ ธูชาร์ มยีน ก็ได้รับแรงบันดาลใจและการสนับสนุนทางวิชาการจากศาสตราจารย์ สุเนตร ชุตินธรานนท์ ด้วยเช่นกัน

สาเหตุความสนใจประวัติศาสตร์ระหว่างอยุธยาและพม่าของ โซ ธูชาร์ มยีน มาจากงานประวัติศาสตร์นิพนธ์เรื่องดังกล่าวส่วนใหญ่วางอยู่บนแนวทางการเขียนเกี่ยวกับรัฐชาติเป็นโครงเรื่องหลัก ซึ่งปัจจุบันทั้งสองได้เปลี่ยนสถานะกลายเป็นรัฐชาติมีพรมแดนยาวติดต่อกันหลายพันกิโลเมตรอีกทั้งมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างยาวนาน แม้มีความคล้ายคลึงกันหลายอย่างทั้งความเชื่อทางศาสนา วิถีชีวิต หลายสิ่งทีบางครั้งยากที่จะบ่งบอกถึงความแตกต่าง (Ibid, 2011 : 118) งานประวัติศาสตร์ได้สะท้อนถึงความคลาดเคลื่อนอันเป็นจริงเกี่ยวกับการรับรู้และเข้าใจกันระหว่างทั้งสองชนชาติ ซึ่งถูกครอบงำจากแนวทางการเขียนประวัติศาสตร์ในรูปแบบเดิมที่อ้างอิงหลักฐานประเภทพงศาวดาร ซึ่งโซ ธูชาร์ มยีน มีทัศนคติไม่เห็นด้วยและเล็งเห็นปัญหาการใช้หลักฐานโดยชี้แจงเกี่ยวกับข้อควรระวังในการใช้พงศาวดารที่แฝงด้วยอคติ 2 ประการ คือ การยึดเอาทัศนคติเป็นศูนย์กลางการเขียน และการโน้มเอียงเหตุการณ์ที่แสดงความเหนือกว่าฝ่ายตรงข้าม ข้อจำกัดและสิ่งที่ควรพึงระวังจากพงศาวดาร โซ ธูชาร์ มยีน พยายามสะท้อนถึงการหยิบข้อมูลมาใช้โดยตรงว่าไม่สามารถกระทำได้ในลักษณะการศึกษาความสัมพันธ์และบริบทแบบแฝง จำเป็นจะต้องผ่านกระบวนการวิพากษ์หลักฐานตีความหลักฐานให้สอดคล้องกับบริบทช่วงเวลาดังกล่าว ในที่นี้คือ ช่วงปลายอาณาจักรอยุธยา (Ibid, 2011 : 116-117) นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญให้โซ ธูชาร์ มยีน เริ่มสนใจที่จะหาคำตอบพยายามก้าวข้ามจุดบกพร่องของประวัติศาสตร์นิพนธ์ในแนวรัฐชาติ โดยพยายามชี้ให้เห็นข้อสังเกต หรืออุปสรรคต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ในช่วงสงครามกรุงศรีอยุธยา

พรศนะของผู้เขียนบทความมองว่าโลกทัศน์ของโซ ธูชาร์ มยีน ได้ขยายขอบเขตโดยมองประเด็นเรื่อง “ความสัมพันธ์” ในลักษณะที่แสดงถึงรายการหรือรายละเอียดปลีกย่อย ซึ่งจะหาไม่ได้จากงานเขียนก่อนหน้านี้ที่พึ่งพาหลักฐานประเภท

พงศาวดาร การกลับไปยังประเทศพม่าเพื่อค้นหาหลักฐานร่วมสมัยประเภทอื่นซึ่งไม่มี การหยิบยกมาประกอบคำอธิบายในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างศึกอยุธยาและพม่า เหตุการณ์ช่วงเสียกรุงศรีอยุธยาความสนใจจะอยู่ในกลุ่มของนักประวัติศาสตร์ไทยซึ่ง สร้างชุดคำอธิบายจำนวนมากซึ่งซ้อนทับและตกผลึกกลายเป็น “วาทกรรมการมอง พม่าว่าเป็นศัตรู” ของอยุธยา (สยาม, ไทย) ล้วนแฝงด้วยนัยยะแห่งความเป็นผู้ร้ายใน ประวัติศาสตร์ไทย

วาทกรรมการสร้างศัตรูของชาติได้รับอิทธิพลดังกล่าวในงานเขียนประวัติศาสตร์ นิพนธ์ 2 ยุค คือ 1. ยุคเปลี่ยนผ่านจารีตเริ่มเขียนงานประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว งานประวัติศาสตร์ซึ่งสร้างขึ้นช่วงนี้ได้รับ อิทธิพลจากแนวคิดแบบอนุรักษนิยม ซึ่งมีกลุ่มงานสำคัญที่เรียกว่า งานประวัติศาสตร์ นิพนธ์สกุลกรมพระยาดำรงราชานุภาพ¹ และ 2. ยุคการสร้างชาติไทยช่วงเปลี่ยนแปลง การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัว งานประวัติศาสตร์ซึ่งสร้างขึ้นช่วงนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดแบบชาตินิยม ซึ่งมีกลุ่มงานสำคัญ เช่น งานประวัติศาสตร์นิพนธ์ของหลวงวิจิตรวาทการ (Ibid, 2011 : 119) เมื่อเทียบกับงานศึกษาในกลุ่มงานนักประวัติศาสตร์ชาวพม่าในเรื่องดังกล่าวมีอยู่ จำนวนน้อย และหลักฐานที่ใช้ยังคงเป็นรูปแบบเดิมเช่นเดียวกับกลุ่มงานของนัก ประวัติศาสตร์ชาวไทย โดยพยายามสะท้อนจุดยืนที่มองเหตุการณ์ทำศึกระหว่างการเสีย กรุงศรีอยุธยาในมิติที่ต่างออกไปจากคำอธิบายตามการสร้างชุดความรู้แบบประวัติศาสตร์ ไทย จึงเปรียบเสมือนการเปิดพื้นที่ให้หลักฐานพื้นเมืองประเภทอื่น

¹ โซ ฐชาร์ มยีน ศึกษาหลักฐาน Yodayar Naing Mawgun ใช้วิธีการสอบทานกับหลักฐานชั้นต้นของ พม่าประเภทอื่น เช่น พงศาวดาร (Yazawin) รวมถึงการศึกษางานประวัติศาสตร์นิพนธ์ของสมเด็จพระ ยะยาดำรงราชานุภาพ เรื่อง ไทยรบพม่า ซึ่งได้รับการแปลในสวนสงครามช่วงกรุงศรีอยุธยาเป็น ภาษาอังกฤษชื่อ “The chronicle of our wars with the Burmese” ศึกษาเพิ่มเติมใน (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระ ยะยาดำรง, 1958) และ (Damrongrachanuphap, Prince, 2001)

โซ ธูซาร์ มยีน เลือกให้ความสำคัญแก่วรรณกรรมหลัก 4 ประเภท ประกอบด้วย พงศาวดาร (Yazawin) บันทึกรากการ (Ayedawbon kyan) เพลงกล่อมเด็กในราชสำนัก (Eigyin) และจดหมายเหตุ (Mawgun) โดยมีมุ่งหวังให้ออกสารดังกล่าวได้มีส่วนร่วมในการเล่าเรื่องหรือพรรณนาเหตุการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในบรรดาวรรณกรรมหลัก 4 ประเภทที่กล่าวข้างต้น ในหนังสือเรื่องนี้ให้ความสำคัญกับหลักฐานประเภทจดหมายเหตุ (Mawgun) มากที่สุด โดยเฉพาะเรื่อง Yodayar Naing Mawgun² ซึ่งเป็นงานนิพนธ์ของกวีราชสำนักพม่าชื่อ เลตเว นอระธา (Letwe Nawrahta) ออกสารดังกล่าวเป็นเอกสารคัดลอกจากต้นฉบับประเภทคัมภีร์ใบลาน ซึ่งถูกจัดเก็บ ณ หอสมุดแห่งชาติย่างกุ้ง (Ibid, 2011 : 60) สามารถแบ่งประเภทวรรณกรรมได้ตามรูปแบบการเขียน 2 ประเภท คือ 1. ประเภทร้อยแก้ว ได้แก่ พงศาวดาร และบันทึกทาง 2. ประเภทร้อยกรอง ได้แก่ เพลงกล่อมเด็กในราชสำนัก และจดหมายเหตุ แต่ด้วยมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับเหตุการณ์และเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ในระเบียบวิธีวิทยาทางประวัติศาสตร์จึงจัดให้วรรณกรรมที่กล่าวข้างต้นสามารถใช้เป็นการหลักฐานชั้นปฐมภูมิทางประวัติศาสตร์

หนังสือเล่มนี้ตามเจตนารมณ์โซ ธูซาร์ มยีน หวังว่าจะให้ภาพความเข้าใจเรื่องหลักฐานแก่ผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์พม่า ตั้งแต่สมัยอาณาจักรพุกามเรื่อยมากระทั่งสิ้นสุดยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Ibid, 2011 : preface 15) เช่น ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองที่ขัดแย้ง หรือแม้แต่หลักฐานจากทั้งสองฝ่ายกล่าวแย้งกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้าใจในกรณีการทำสงครามของอยุธยาให้กระจ่างยิ่งขึ้น เนื้อหาภายในหนังสือแบ่งการศึกษาออกเป็น 7 บท โดยมีลักษณะเด่นชัดในการหยิบยก

² ယိုးဒယားနိုင်ငံသား /Yo-Da-Yar-Naing-Maw-Gun/ คือ บันทึกรากการของพม่าเหนือเมืองอยุธยา ซึ่งเน้นในช่วงเวลาการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในหนังสือเล่มนี้โซ ธูซาร์ มยีน ใช้หลักฐานดังกล่าวเป็นหลักประกอบกับการศึกษาชีวประวัติของ เลตเว นอระธา กวีราชสำนักผู้นิพนธ์วรรณกรรมชิ้นนี้ เพื่อพิสูจน์เปรียบเทียบและวิพากษ์หลักฐานกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงที่กวีได้ผลิตงานวรรณกรรมนี้ขึ้น ศึกษาเพิ่มเติมใน (Ibid, 2011 : 2)

หลักฐานหลากหลายประเภทยกมาใช้ประกอบเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยดังนี้ คือ บทที่หนึ่งว่าด้วยเรื่องสังเขปประวัติศาสตร์นิพนธ์สยามและพม่า บทที่สองว่าด้วยเรื่องวรรณกรรมพม่าทั้ง 4 ประเภท บทที่สามว่าด้วยเรื่องช่วงชีวิตและงานของ อุ โบน ญา (U Pon Nya) และผลงานเรื่อง Yodayar Naing Mawgun บทที่สี่ว่าด้วยเรื่องช่วงชีวิตและงานของ เลตเว นอระธา (Letwe Nawrahta) บทที่ห้าว่าด้วยเรื่องจดหมายเหตุชัยชนะเหนืออยุธยาฉบับเลตเว นอระธา (Letwe Nawrahta) บทที่หกว่าด้วยเรื่องการวิเคราะห์จดหมายเหตุชัยชนะเหนืออยุธยาฉบับเลตเว นอระธา (Letwe Nawrahta) และบทที่เจ็ดเป็นการสรุปความ

จดหมายเหตุหรือวรรณกรรมที่ใช้ชื่อว่า Yodayar Naing Mawgun มีสองฉบับ ซึ่งมีเนื้อเรื่องและผู้นิพนธ์ที่ต่างกัน กล่าวคือ 1. Yodayar Naing Mawgun ฉบับอุ โบน ญา ซึ่งมีชื่อเรียกอื่น คือ Zinme Naing Mawgun และ Mandalay Bwe Mawgun มีเนื้อความว่าด้วย สงครามระหว่างสยามกับเชียงตุงในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้ามินดง และรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ 2. Yodayar Naing Mawgun ฉบับเลตเว นอระธา มีเนื้อความว่าด้วย สงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 แม้ว่า โช ฐุซาร์ มยิน จะอธิบายประวัติรวมถึงผลงานทั้งของ อุ โบน ญา และ เลตเว นอระธาแต่จะเห็นได้ว่า โช ฐุซาร์ มยิน เน้นและให้ความสำคัญกับ Yodayar Naing Mawgun ฉบับเลตเว นอระธา มากกว่า ดังจะเห็นได้จากการแปลเนื้อความในแต่ละบท และแต่ละวรรคของจดหมายเหตุออกเป็นภาษาอังกฤษดังที่ปรากฏเนื้อหาในบทที่ 5 ตลอดจนการวิเคราะห์จดหมายเหตุ Yodayar Naing Mawgun ฉบับเลตเว นอระธา อย่างละเอียดลุ่มลึกในบทที่ 6

ผู้เขียนบทความจะได้อธิบายไปตามลำดับแต่ละบท จะได้กล่าววิเคราะห์ข้อเสนอแนะและโลกทัศน์ในการมองประวัติศาสตร์ของโช ฐุซาร์ มยิน แต่ละบทเพื่อจะให้เห็นความชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากทิศทางของแต่ละบทความมีความสำคัญในการมองโลกประวัติศาสตร์ของนักเขียนชาวพื้นเมือง แต่ละบทจะมีประเด็นถกเถียงหลักสำคัญอยู่ ซึ่งโดยรวมสามารถให้ภาพรวมกันได้ในเรื่องของการพรรณนาสงครามการเสียกรุงศรี-

อยุธยา ในยุทธการระหว่างพม่าและอยุธยา ผู้เขียนบทความจัดการนำเสนอหนังสือเรื่องนี้ออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ บทนำ เนื้อเรื่อง และสรุปความ ซึ่งวิเคราะห์ความได้ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 ประวัติศาสตร์นิพนธ์สยามและพม่าโดยสังเขป

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับไทยและพม่า ทั้งสองประเทศมีปฏิสัมพันธ์อย่างยาวนาน โซ ธูชาร์ มยีน พยายามเน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ดำเนินระหว่างกันมาตั้งแต่สมัยยุคจาริต โดยข้ามกรอบพรมแดนรัฐชาติ จึงได้ยกความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหริภุญไชย หรือจังหวัดลำพูนซึ่งเป็นตัวแทนของสยามตามทัศนะของผู้เขียนบทความสะท้อนความสัมพันธ์ในประเด็นที่ไม่สัมพันธ์กับการเมือง คือ ยกเหตุการณ์การรับเอาพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทมาจากเมืองลพบุรี และเมืองสะเทิม รวมทั้งยกเหตุการณ์ตามตำนานเมื่อเกิดหิวอดโรคระบาดในเมืองหริภุญไชย ชาวเมืองได้อพยพหนีโรคภัยไปยังเมืองสะเทิมของชาติพันธุ์มอญเป็นการชั่วคราว เป็นต้น ซึ่งจะดำเนินความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องระหว่างกันกระทั่งหริภุญไชยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนาสมัยพญามังราย ไม่เพียงเท่านั้นทางด้านศิลปกรรมที่แลกเปลี่ยนระหว่างกัน เช่น รูปทรงเจดีย์วัดโพธาราม(วัดเจ็ดยอด) ที่เมืองเชียงใหม่ สร้างในสมัยพระเจ้าติโลกราช ค.ศ. 1455 ได้รับอิทธิพลมาจากเจดีย์มหาโพธิ์ที่เมืองพุกาม ซึ่งลอกเลียนแบบมาจากเจดีย์พุทธคยาในประเทศอินเดียมาอีกทอดหนึ่ง (Ibid, 2011 : 1) เหตุที่ยกเรื่องที่ไม่สัมพันธ์ทางการเมืองเพื่อที่จะสะท้อนมิติในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศยังมีอีกหลายลักษณะ

แม้แต่ในด้านมิติการเมืองในเชิงการทำสงครามสู้รบ โซ ธูชาร์ มยีนได้หยิบยกเอาตัวอย่างของเมืองตะนาวศรี ที่มักถูกทั้งฝ่ายอยุธยาและพม่า แสดงอำนาจทางการเมืองเพื่อยึดครองเป็นดินแดนในอาณัติโดยผลัดเปลี่ยนกันครอบครอง การทำสงครามเป็นเรื่องปกติที่จะเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของยุคจาริตในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-19 การกระทำดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของสำนึกความเป็นชาติหรือประเทศ แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขแบบจาริตเพียงเพราะผลประโยชน์หรือการขยายบาร์มีของกษัตริย์เสียมมากกว่า ซึ่งจะผูกโยงเข้าสู่การศึกษาช่วงเวลาการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในหลักฐานที่

ชื่อ “Yodayar Naing Mawgun” จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อที่จะสร้างความเข้าใจ เหตุการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนไปจากคำอธิบายเดิม แม้จะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์แต่ทว่าความพิเศษของหลักฐานชิ้นนี้จะให้ข้อมูลการต่อข้อสรุปและความเข้าใจเมื่อกล่าวถึงสงครามระหว่างอยุธยากับพม่ามากขึ้น

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ระหว่างไทยกับพม่ามีเหมือนกันถึง 4 ประเภท คือ 1. **จารึก** เป็นสิ่งที่เก่าแก่ที่สุดและคงทนถาวรมาก จารึกพม่าที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ จารึกราชกุมาร³ ที่มีความเก่าแก่มากมีคุณค่าต่อการศึกษาเปรียบเทียบภาษาชาติพันธุ์พยู ซึ่งอาศัยมาก่อนในอดีต ส่วนประกอบของจารึกแบ่งตามชนบทจารึกเนื้อหาค่อนข้างเหมือนกันทั้งสองประเทศ 2. **พงศาวดาร** ของพม่าแบ่งได้เป็นลักษณะการเขียนแบบจารีตกับแบบมาตรฐาน ลักษณะจารีตเป็นต้นว่า พงศาวดารพุกาม พงศาวดารตองอู ฯลฯ ส่วนพงศาวดารที่ได้มาตรฐานกับงานเขียนทางประวัติศาสตร์ เป็นต้นว่า พงศาวดารฉบับอุกะลา พงศาวดารฉบับหอแก้ว ทุติยพงศาวดาร พงศาวดารคองบองเซต นอกจากนี้ยังมี พงศาวดารของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในทางประวัติศาสตร์กระแสหลักพม่าไม่ได้กล่าวถึง เช่น พงศาวดารเชียงตุง พงศาวดารกะเหรี่ยง พงศาวดารยะไข่ พงศาวดารมอญ ฯลฯ 3. **วรรณกรรมประเภทความเรียงและบทความ** ทั้งรูปแบบของร้อยแก้วและร้อยกรองของพม่ามีรูปแบบที่หลากหลายมากกว่าที่โซ ธูซาร์ มยินจะหยิบยกมาใช้ได้ทั้งหมด เนื่องจากส่วนใหญ่ล้วนเป็นงานเขียนประเภทจรรโลงใจและถูกสร้างขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ และ 4. **พระบรมราชโองการและบันทึกทางการ** สำคัญในเชิงเป็นแหล่งข้อมูลทาง

³ နဂုဏ်ရတနာဝိဇယ /Ya-Za-Ku-Mar-Kyauk-Sa/ จารึกราชกุมาร หรือเมียะเซตี จารึกของพระราชกุมารผู้เป็นโอรสของพระเจ้าจันสิตตาในสมัยพุกาม เนื้อความจารึกประกอบด้วย พระราชประวัติของพระเจ้าจันสิตตา และการอุทิศบุญในการสร้างพระพุทธรูปให้แก่พระราชบิดาและพระราชมารดา ด้วยภาษา 4 ภาษา คือ พม่า มอญ บาลี และพยู จารึกหลักนี้มีความสำคัญในการช่วยให้นักประวัติศาสตร์พม่าใช้เปรียบเทียบเพื่ออ่านจารึกที่เขียนด้วยภาษาพยูได้สำเร็จ ซึ่งพยูเป็นชาติพันธุ์ที่สร้างอารยธรรมเก่าแก่มาก่อนพม่า

การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งมักให้รายละเอียดที่แม่นยำอีกทั้งมีลักษณะร่วมของหลักฐานประเภทประจักษ์พยาน

หลักฐานล้วนมีข้อจำกัด ซึ่งโซ ฐุซาร์ มยินสะท้อนการรับรู้เรื่องนี้เป็นอย่างดี โดย วัฒนธรรมการบันทึกอดีตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปจะมีเอกสารประเภทใบลานอยู่มากซึ่งจะเก่าแก่กว่าเอกสารประเภทสมุดข่อยซึ่งจะปรากฏขึ้นในระยะเวลาไม่ถึง 200 ปีที่ผ่านมา ด้วยวัสดุที่มาจากธรรมชาติรังสรรค์ สภาพอากาศที่ร้อนชื้น จึงก่อให้เกิดความไม่คงทนของหลักฐานเหล่านี้ มีการผุสลายด้วยอายุการใช้งานรวมถึงสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กตั้งแต่มด ปลวก แมลงสาบ กระทั่งเชื้อรา เป็นเหตุให้เอกสารประเภทใบลานที่ค้นพบทั้งในพม่าและไทยมีอายุเก่าแก่มากที่สุดย้อนไปได้ไม่เกิน 500 ปี (Ibid, 2011 : 10) ข้อสังเกตประการหนึ่งจากการให้ภาพความเข้าใจถึงข้อจำกัดหลักฐานประเภทใบลาน เป็นส่วนหนึ่งที่โซ ฐุซาร์ มยินแสดงการยอมรับโดยการชี้แจงหมายเหตุ “Yodayar Naing Mawgun” ซึ่งเป็นฉบับที่ถูกคัดลอกมาจากต้นฉบับอีกทอดหนึ่ง

ในบทแรกโซ ฐุซาร์ มยินได้สะท้อนความเข้าใจที่มีร่วมกันในหลักฐานประเภทที่ถูกหยิบยกมาอ้างอิงกันอย่างแพร่หลาย และเป็นที่คุ้นเคยกันในการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและพม่า สะท้อนความเหมือนในแนวทางการใช้หลักฐานทำให้ได้ชุดประวัติศาสตร์ในรูปแบบเดิมที่อธิบายสงครามการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ตามประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย อีกทั้งแสดงจุดยืนเกี่ยวกับการตระหนักถึงหลักฐานประเภทคัมภีร์ใบลาน และชนบทการคัดลอกวรรณกรรมจากต้นฉบับเพื่อทำเป็นสำเนาสืบทอดเนื่องจากต้นฉบับมีอายุการใช้งานที่ค่อนข้างจำกัด และโซ ฐุซาร์ มยินยอมรับที่จะใช้ Yodayar Naing Mawgun เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญในการอธิบายสงครามอยุธยาและพม่า

บทที่ 2 วรรณกรรมพม่าทั้ง 4 ประเภท

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพม่าพบมากในรัชสมัยพระเจ้ามินดง และพระเจ้าธีบอช่วงปลายราชวงศ์คองบองในหอลหลวง ส่วนมากจะเป็นใบลานและสมุดพับหลากหลายวัสดุ เช่น ทองคำ กระดาษ ทองแดง เงิน ไม้ไผ่ แผ่นไม้ ฯลฯ และถูกโยกย้ายออกไปจากพม่าในช่วงยุคการปกครองของอาณานิคมอังกฤษ เป็นปัญหาของการเข้าถึงข้อมูลบันทึกโบราณที่โซ ฐุซาร์ มยิน พยายามสะท้อนถึงข้อจำกัดใน

การแสวงหาหลักฐานประกอบการศึกษาประวัติศาสตร์พม่าในยุคจารีตได้สูญหายไปจากพม่าที่คงเหลืออยู่มีเพียงหลักฐานส่วนน้อย เนื่องจากอังกฤษได้รวบรวมเอาเอกสารที่เหลือจากการเผาทำลายในยุคจารีตไปแบ่งเก็บไว้ยัง 3 สถานที่ ได้แก่ 1. สำนักงานอินเดียตะวันออก ณ กรุงลอนดอน 2. ราชสำนักสยาม และ 3. หอสมุดเซอร์ ชาร์ล เบอร์นาร์ต ณ กรุงยอร์ก (ibid, 2011 : 13) แสดงให้เห็นถึงการเข้าถึงเอกสารของนักประวัติศาสตร์พม่าที่ค่อนข้างจำกัดในเชิงสถานที่จัดเก็บ และจำนวนเอกสารที่จะต้องได้รับอนุญาตให้ศึกษาค้นคว้าจากเจ้าของเสียก่อน ในหนังสือเล่มนี้ไซ ชูฮาร์ มยินได้เลือกเอาหลักฐานพม่า 4 ประเภทมาใช้เป็นแนวทางสำคัญในการศึกษา มีลักษณะดังนี้

1. ခုဇဝင် /Ya-Za-Win/ **พงศาวดาร** ซึ่งเริ่มปรากฏในราวคริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นรูปแบบที่ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อารยธรรมการบันทึกอดีตมาจากศรีลังกาตามพุทธศาสนาเถรวาท ลักษณะร่วมของทั้งอยุธยาและพม่า คือ ขนบการบันทึกที่ได้รับอิทธิพลจากเรื่องมหาวงศ์ อีกทั้งผู้บันทึกยังเป็นกลุ่มพระสงฆ์และข้าราชการ พงศาวดารลักษณะใหม่ที่สอดคล้องกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ฉบับแรก ๆ คือ ฉบับอุกะลา ซึ่งได้เก็บรวบรวมเกร็ดและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาจากเอกสารหลายประเภทที่เขาหาได้ในขณะนั้น มาใช้ประกอบเรื่องราวของประวัติศาสตร์พม่า กระทั่งถึงรัชสมัยพระเจ้าปดุง ได้สั่งให้ขุนนางชื่อ ตวิน อิน ไต้ วุ่น มหาสิริ ออกสำรวจพื้นที่และรวบรวมจารึกจึงพบข้อผิดพลาดในฉบับอุกะลา พระเจ้าปดุงรับสั่งให้ชำระพงศาวดารพม่าขึ้นใหม่ให้มีศักราชที่ชัดเจนและตรงกับจารึกมากยิ่งขึ้นกลายเป็น พงศาวดารฉบับใหม่ (Yazawin-Thit) ต่อมาในรัชสมัยพระเจ้าจกกายเมงได้รวบรวมชำระพงศาวดารขึ้นใหม่เรียกว่า ฉบับหอแก้ว ซึ่งฉบับดังกล่าวนี้จะได้รับการตีพิมพ์ในสมัยพระเจ้าธีบอ มาตรฐานงานเขียนของพม่าจึงวางแนวทางการศึกษาตามพงศาวดารฉบับอุกะลา และพงศาวดารคองบองเซท ทั้งสองชิ้นได้รับยกย่องให้เป็นมาตรฐานการเขียนวรรณกรรมประเภทพงศาวดาร (ibid, 2011 : 15-17)

2. အရေးတော်ပုံကျမ်း /A-Ye-Daw-Bon-Kyan/ **บันทึกทางการ** เกี่ยวข้องกับการทำสงครามระดับอาณาจักร ซึ่งใช้กองกำลังทหารในการทำศึกจำนวนมาก เป็นการแย่งชิงอำนาจการปกครองระหว่างอาณาจักร มีสงครามสำคัญอยู่ 5 ครั้งทางประวัติศาสตร์

พม่าให้ความสำคัญ รวบรวมไว้ในหนังสือ Ayedawbon Nga Saung Dwe ประกอบด้วย ดังนี้ 1. Dhanyawadi Ayedawbon kyan กล่าวถึงรัชสมัยพระเจ้าปดุงทำศึกผนวกดินแดนอาณาจักรญวติของชาวยะไข่ 2. Rajadirit Ayedawbon กล่าวถึงพระเจ้าราชาธิราชทำสงครามเพื่อต่อต้านพระเจ้ามินกุน มีกลยุทธ์ศึกซึ่งได้รับความสนใจจากราชสำนักสยาม จึงนำมาแปลในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า 3. Hanthawady Hsinphyumyashin Ayedawbon กล่าวถึงรายละเอียดการทำสงครามของพระเจ้าบุเรงนอง ซึ่งได้ชื่อว่าผู้ชนะสิบทิศ 4. Alaung Mintaya Ayedawbon กล่าวถึงการต่อสู้รวบรวมดินแดนของพระเจ้าอลองพญาเพื่อจะสร้างราชวงศ์คองบองหลังจากถูกพวกมอญโจมตี และ 5. Nyangyan Mintaya Ayedawbon กล่าวถึงรัชสมัยพระเจ้านยงยาน สร้างราชวงศ์ใหม่หลังจากเมืองหงสาวดีล่มสลายถูกโจมตีจากกองกำลังตองอูและยะไข่ (Ibid, 2011 : 17-18)

3. ๔๐๔: /Ei-Chin/ เพลงกล่อมเด็กในราชสำนัก ฉบับที่มีความเก่าแก่ที่สุดเป็นเพลงกล่อมเด็กในราชสำนักยะไข่ เนื่องจากวรรณกรรมประเภทนี้เป็นอารยธรรมเดิมของชาวยะไข่ก่อนที่จะถูกพม่าผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง โดยเนื้อหาจะกล่าวถึงการพรรณนาเกียรติประวัติของบรรพบุรุษผู้เป็นนักรบที่กล้าหาญ และทรงพระราชอำนาจเพื่อให้บรรดาพระราชกุมารเหล่านั้นได้รับรู้ และหวังให้เกิดความภาคภูมิใจและจะเป็นนักรบที่กล้าหาญ

4. ๔๐๖: /Maw-Gun/ จดหมายเหตุ หรือเอกสารบันทึกเหตุการณ์ความทรงจำในอดีต สามารถย้อนกลับไปได้ถึงสมัยพุทธกาลซึ่งบันทึกความทรงจำครอบคลุมทั้งทางโลกและทางธรรม (Ibid, 2011 : 20) รูปแบบของจารึกเหตุการณ์ความทรงจำแยกได้ยาก ส่วนใหญ่ลักษณะวัสดุ ซึ่งมีตั้งแต่ศิลา เสาหิน ครอบคลุมความหมายมายังแผ่นศิลาฤกษ์ แต่เนื้อหาจะเน้นการพรรณนาถึงรายละเอียด ในส่วนหลักฐานของผู้เขียนหนังสือเล่มนี้เลือกเอาเฉพาะประเภทวรรณกรรมทางโลก เนื่องจากมีบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับสงครามและหนึ่งในนั้นคือ สงครามระหว่างอยุธยาและพม่าดังจะได้กล่าวในบทถัดไป ส่วนหนึ่งในพงศาวดารฉบับอุกะลาได้ใช้หลักฐานชิ้นนี้ประกอบการศึกษาประวัติศาสตร์พม่าในแต่ละรัชกาลอีกด้วย เนื่องจากจดหมายเหตุมีลักษณะการพรรณนาที่ให้

รายละเอียดเป็นสำคัญ วรรณกรรมประเภทจดหมายเหตุพบมากในสมัยราชวงศ์นยองยาน แต่ทว่ากลับเป็นที่น่าเสียดายเมื่อในช่วงอาณานิคมได้ทำลายเอกสารเหล่านี้ไปเป็นจำนวนมาก สถานะปัจจุบันได้รับความสนใจจากนักวิชาการพม่ามากขึ้น เนื่องจากเป็นหลักฐานสำคัญเทียบเท่ากับพงศาวดาร ซึ่งสามารถให้คุณค่าในระดับที่มากกว่าหลักฐานประเภทที่มีอยู่ก่อน

จะสังเกตได้ว่าหลักฐานที่ประวัติศาสตร์พม่าที่โซ ฐุชาร์ มยิน เล็งเห็นว่ามีค่าสำคัญมากทั้ง 4 ยังมีวรรณกรรม 2 ชิ้น คือ บันทึกทางการ (Ayedawbon kyan) และเพลงกล่อมเด็กในราชสำนัก (Eigyin) เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชาวยะไข่ ซึ่งตามประวัติศาสตร์ถูกพม่ารุกรานและโจมตีเพื่อครอบครองพื้นที่แถบนี้ ซึ่งมีชนกการบันทึกอดีตและโลกทัศน์ที่เก่าแก่กว่า หลักฐานบันทึกอดีตของชาวพม่าอย่างพงศาวดารและจดหมายเหตุ (Mawgun) หลักฐานหลายประเภทมีลักษณะร่วมกันที่ให้ความเปลี่ยนแปลงอยู่ในช่วงสมัยอาณานิคม ซึ่งเป็นตัวแปรที่ส่งผลโดยตรงต่อจำนวนการผลิตวรรณกรรม และการสูญหายไปไม่เพียงเฉพาะวิธีการบันทึก หากยังหมายรวมถึงเอกสารหลักฐานโบราณซึ่งถูกระบุว่ามีจำนวนมากก่อนช่วงยุคการปกครองพม่าของอังกฤษ

บทที่ 3 ช่วงชีวิตและงานนิพนธ์ Yodayar Naing Mawgun ฉบับของ อุ โบน ญา

ဦးပုည ဝု โบน ญา /U-Pon-Nya/ หรือถอดความหมายตามรูปศัพท์ คือ นายบุญ เป็นกวีที่มีชื่อเสียงของพม่ามีชีวิตอยู่ร่วมสมัยกับพระเจ้ามินดง ซึ่งช่วงเวลาของงานศึกษาส่วนใหญ่จะครอบคลุมรัชสมัยนี้เป็นพิเศษ ช่วงชีวิตวัยเด็กได้มีโอกาสบรรพชาเป็นสามเณรเรียนรู้วิทยาการ เป็นผู้รอบรู้และฉลาดเกินกว่าวัยสามารถจดจำพระสูตรได้จำนวนมาก ก่อนจะได้รับโอกาสจากลุงซึ่งเป็นปุโรหิตและพระอาจารย์ชักนำเข้าสู่ราชสำนักเพื่อรับใช้พระเจ้ามินดงตลอดรัชสมัย อุ โบน ญา มีความสนใจทางด้านโหราศาสตร์ การคำนวณตำแหน่งดวงดาว ฤกษ์ยาม เขียนงานประเภททำนายดวงชะตา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความชำนาญและอิทธิพลของเขาในการอ้างความเป็นผู้รู้ในเรื่องของกาลเวลาอันเป็นมงคลและอัปมงคล เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในราชสำนักพม่าช่วงสมัยพระเจ้ามินดงจึงมีกวีผู้นี้มีส่วนรับรู้และอยู่เบื้องหลังหลายเหตุการณ์ แม้กระทั่ง

การวางแผนลอบปลงพระชนม์พระเจ้ามินดง อุ โบน ญา ในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางด้านโหราศาสตร์จึงเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ก่อการในฐานะผู้หาฤกษ์ยามก่อการกบฏให้ แม้จะเป็นที่ทราบกันดีแต่ทว่าไม่สามารถเอาผิดได้ กระทั่งวาระสุดท้ายถูกประหารชีวิตเนื่องด้วยเป็นผู้หาฤกษ์ยามก่อการกบฏในอีกหลายครั้ง (Ibid, 2011 : 29)

ลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมที่แต่งโดย อุ โบน ญา จะโดดเด่นในเรื่องของการให้อารมณ์เสียดสีบุคคลและสังคม แผงด้วยอารมณ์ขันแบบตลกร้าย จนกระทั่งหลายครั้งที่ทำให้งานของเขาถูกวิจารณ์บ่อยว่าไม่ค่อยเหมาะสมและมีน้อยความที่หยาบคาบ ในทางกลับกันเขาผู้นี้ได้เขียนงานร้อยกรองเกี่ยวกับความรักมากถึง 60 กว่าเรื่องด้วยกัน ส่วนวรรณกรรมประเภทจดหมายเหตุขึ้นสำคัญ 4 เรื่อง คือ Yadana Nati Mawgun, Hpondaw bwe Mawgun, Yodayar Naing Mawgun และ Mandalay Bwe Mawgun มีงานประเภทวรรณกรรมทางพุทธศาสนา และวรรณกรรมบทละครกว่า 30 เรื่อง ผลงานชิ้นสำคัญด้านการละครที่สร้างชื่อเสียง ได้แก่ บทละครเรื่อง ปทุมมา เวสสันดร วิชัยและสายน้ำ (Ibid, 2011 : 31) ซึ่งมีลักษณะที่โดดเด่นในงานชิ้นเอกของเขามีการผนวกเรื่องสถานการณ์ทางการเมืองทำให้เป็นที่นิยมในหมู่ชาวพม่าเมื่อนำไปแสดงในงานมหรสพ

Yodayar Naing Mawgun ฉบับของ อุ โบน ญา วรรณกรรมฉบับนี้ถูกสร้างตามโลกทัศน์ของกวี เติมไปด้วยการอุปมาถ้อยความ เปรียบเปรย และอารมณ์ที่ประชดประชัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของฉบับนี้ (Ibid, 2011 : 55) มีจำนวน 56 บท ประกอบด้วย 3 ส่วนได้แก่ 1. พระปรีชาสามารถของพระเจ้ามินดง กล่าวถึงวงศ์ของพระพุทธเจ้าในอินเดีย ตามด้วยพุทธประวัติ และวงศ์ของกษัตริย์พม่า และจุดเปลี่ยนที่สำคัญอยู่ในช่วงอังกฤษเข้ามายังพม่าทำให้ความรุ่งโรจน์ลดลง จึงเป็นเหตุให้พระอินทร์มีบัญชาให้พระเจ้ามินดงเทวดาชั้นดุสิตลงมาจุติ เป็นที่ยอมรับของผู้กรณอย่างอังกฤษและยอพระเกียรติเสมอกับพระพุทธเจ้าว่ามีความสมบูรณ์รู้แจ้งมีพระราชาพิธีสถาปนาพระเจ้ามินดง 2. สงครามสยามกับพม่าที่เมืองเชียงตุง กล่าวถึงกองทัพอยุธยาถูกรณล้านนาดินแดนในปกครองพม่า รวมทั้งการกล่าวถึงสงครามที่อยู่ยงใช้กำลังเชียงใหม่เพื่อรุกรานเข้ามายังดินแดนรัฐฉานในอาณาเขตพม่า มีส่วนที่กล่าวถึงความพิสดารเหตุที่อยู่ยงพ่ายแพ้เนื่องจากพระอินทร์บันดาลให้กองทัพชาวอยุธยาเห็นผี ด้วยความกลัวจึง

ล่าถอยไป และ 3. การสร้างเมืองมณฑลเลย กล่าวถึงการสร้างเมืองมณฑลเลยใน ค.ศ. 1857 ย้อนไปครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จเลียบโลกมายังพื้นที่แห่งนี้ มียักษ์ถวายน้ำนม พระองค์จึงได้ทำนายเหตุแห่งการกำเนิดเมือง ย้ายเมืองจากอมรปุระมายังมณฑลเลย พรรณนาถึงพระราชวังที่งดงามดุจปราสาทไพชยนต์ของพระอินทร์ วิจิตรยิ่งเป็นปราสาทเทพในโลกลมนุษย์ อีกทั้งความชอบธรรมจากเทวดาประทานพรให้ของขวัญพิเศษเป็นต้นว่า อัญมณี ช้างเผือก ฯลฯ⁴ (Ibid, 2011 : 32-39)

เป็นที่ประจักษ์ว่าผู้ที่โซ่ ฐุซาร์ มยินหยิบยกเอามาวิเคราะห์เป็นผู้มีความสามารถที่หลากหลาย อีกทั้งยังมีงานวรรณกรรมเรื่อง Yodayar Naing Mawgun ในฉบับนิพนธ์ของตนด้วย แต่ในงานของโซ่ ฐุซาร์ มยินไม่ได้ให้น้ำหนักสำคัญแก่งานเรื่องนี้มากนัก เพียงแต่หยิบยกมาเพื่อให้ทราบเป็นแนวทางว่ามีเรื่องเดียวกันที่แต่งโดยกวีคนอื่นอีกด้วย แต่เนื้อหาและจำนวนตอนของฉบับ อุ โบน ญา มีจำนวนตอนที่น้อยและไม่ได้ให้การพรรณนาที่นุกลึงเทียบเท่ากับฉบับของ เลตเว นอระธา ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงการมองอดีตที่เน้นบทบาทจากหลากหลายกลุ่มมากไม่เพียงเฉพาะพม่ากับอยุธยาเท่านั้น แต่ในการเดินทางกวาดต้อนกำลังพลจากเมืองทางตอนเหนือก็มีส่วนในการโจมตีอยุธยาครั้งเสียกรุงครั้งที่ 2 ด้วยเช่นกันเพื่อข้ามพ้นการตัดสินใจที่มีเพียงสยามกับพม่าเท่านั้น ส่วนข้อเสียของงานในฉบับ อุ โบน ญา คือ การยกยอภักดิ์มากเกินไปและมากเกินกว่าพระปรีชาสามารถ ซึ่งเข้าใจได้เนื่องจากเป็นกวีราชสำนักได้รับการอุปถัมภ์ นอกจากนี้ยังเป็นข้อควรระวังในการใช้หลักฐานได้อีกด้วยเกี่ยวกับเรื่องอคติ และความโน้มเอียงในการบันทึก

⁴ ด้วยลักษณะเนื้อเรื่องที่แบ่งเป็น 3 ส่วนอย่างชัดเจน จึงทำให้ Yodayar Naing Mawgun มีชื่อเรียกอื่นนอกจากนี้ด้วย คือ မုခ်မိုးဝိဇ္ဇာဝိသုဒ္ဓိ /Zim-Me-Naing-Maw-Gun/ บันทึกชัยชนะเหนือเมืองเชียงใหม่ และ မန္တလေးပွဲဝိသုဒ္ဓိ /Man-Da-Lay-Bwe-Maw-Gun/ บันทึกเฉลิมฉลองเมืองมณฑลเลย

บทที่ 4 ช่วงชีวิตและงานนิพนธ์ของ เลตเว นอระธา (Letwe Nawrahta)

เลตเว นอระธา เกิดเมื่อ ค.ศ. 1723 ในหมู่บ้านโมนยวา เมืองโมนยวา เขตสะกาย ชีวิตประวัติของเขาไม่ได้ทิ้งร่องรอยให้สืบเสาะประวัติได้มาก (Ibid, 2011 : 41) เป็นกวีราชสำนักคนสำคัญผู้รับใช้กษัตริย์มากกว่า 6 พระองค์ ตั้งแต่ยุคราชวงศ์นยองยาน 1 รัชกาล กระทั่งถึงราชวงศ์คองบอง 5 รัชกาล ซึ่งแต่ละช่วงรัชกาลมีความก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงสถานะของเขาให้กลายเป็นกวีราชสำนักที่สำคัญตามรัชกาล ดังนี้

รัชสมัยพระมหาธรรมราชาธิเบติ (1733-1752) မဘဝဓမ္မရာဇာဝိပဏ္ဍိ /Ma-Ha-Dhar-Ma-Ya-Za-Di-Pa-Ti/ (Ibid, 2011 : 41-42) เลตเว นอระธา รับราชการตั้งแต่อายุราว 20 ปี รับชื่อพระราชทานชื่อว่า “Yana Kyaw Thu” และ “Pyanchi Kyaw Htin” ได้บันทึกเรื่องราวการเจรจาทุระหว่างราชสำนักอังวะกับบอญญา โดยมีการส่งของขวัญปฏิสัมพันธ์กับบอญญา และเหตุการณ์ที่ทำให้เมืองอังวะยำแยะในช่วงเกิดสงครามจากการรุกรานของชาวมอญ เกิดทุพภิกขภัยกระทั่งพ่ายแพ้ มอญได้เข้าทำลายเมืองอังวะ เฝ้าพระราชวัง พระคลัง ฉางหลวงให้เป็นเจ้าธูลีและขนย้ายสิ่งของไปทางสาวตีโดยล่องแพ

รัชสมัยพระเจ้าอลองพญา (1752-1760) အလောင်းဘုရား /A-Lung-Pa-Ya/ หมายถึง หน่อพระพุทธเจ้า เดิมชื่อ ဦးအောင်ဇေယျ /U-Aung-Ze-Ya/ อุ ออง ชัยยะ (Ibid, p 42-44) เป็นช่วงเวลาต่อต้านการปกครองของมอญโดย อุ ออง ชัยยะ ได้สถาปนาขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครอง ทำให้ เลตเว นอระธา เข้ามารับใช้ราชสำนักของพระเจ้าอลองพญา เขียนบันทึกธรรมเนียมพระราชพิธี บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับกษัตริย์ในเชิงความชอบธรรม เป็นคนสำคัญในการค้นหาฤกษ์ยามมงคล รับชื่อพระราชทานว่า “Letwe Thondra” ครั้งเมื่อตามเสด็จออกศึกยังเมืองหงสาวดี และได้รับชัยชนะเหนือพวกชาวมอญ รับชื่อพระราชทานว่า “Letwe Nawrahta” อิทธิพลของเขาในช่วงนี้มีอยู่มากทั้งเป็นคู่ปรึกษาให้แก่พระเจ้าอลองพญา การกระทำที่โดดเด่นมาก คือ การเปลี่ยนชื่อเมืองและสถานที่สำคัญใหม่ ตามความเชื่อเรื่องเคล็ดและความเป็นมงคล เพื่อเป็นการเสริมพระบารมีและสร้างความชอบธรรมในการปกครองด้วย เนื่องจากภูมิหลังของพระองค์ไม่ได้เป็นเชื้อสายกษัตริย์แต่สามารถต่อสู้ศัตรูแล้วจึงปราบดาภิเษก

รัชสมัยพระเจ้ามังลอก (1760-1763) နောင်ငူကြီး /Naung-Daw-Gyi/ หรือพระเจ้าเนาตอจี หรือ ဒီပဲယင်းမင်း /Di-Pe-Yin-Min/ (Ibid, 2011 : 45-46) เลตเว นอระธา แต่งตำราไวยากรณ์ รวบรวมเอกสารประเภทคำถามและคำตอบตลอดรัชสมัย รับชื่อพระราชทานว่า “Sithu Kyaw Htin” และ “Nanda Thura Kyaw Htin” เขาได้เขียนกลอนไว้อ่านจนมากถึง 300 ชุดแต่ทว่าที่ค้นพบปัจจุบันมีเพียง 11 ชุดเท่านั้น ทั้งนี้ เขายังเป็นผู้ริเริ่มให้กษัตริย์เริ่มเรียนรู้ลักษณะของสัตว์โลก เช่น เสือ นก ไก่ วัว สุนัข อุฐ เพื่อสะท้อนความเข้าใจโลกธรรมในฐานะผู้ปกครอง

รัชสมัยพระเจ้ามังระ (1763-1776) ဆင်ဖြူရှင် /Hsin-Pyu-Shin/ หรือพระเจ้าชินผยูชิน หรือพระเจ้าช้างเผือก (Ibid, 2011 : 49-52) เลตเว นอระธา รับตำแหน่ง “Atwin Wun” รับชื่อพระราชทานทั้ง 3 คือ “Naymyo Thiri Zaya Kyaw Htin” “Naymyo Maha Kyaw Htin” และ “Naymyo Thinkayar Kyaw Htin” การขยายอิทธิพลมาเหนืออยุธยาครั้งเมื่อมีการโจมตีเกิดขึ้น เขาจึงได้เริ่มเขียนวรรณกรรมชื่อ Yodayar Naing Mawgun จุดสำคัญในการทำศึกครั้งนี้เขาได้แต่งกลอนการกล่าวถึงปืนใหญ่จากอยุธยาอย่างวิจิตรพิสดาร คาดว่าได้มาจากอยุธยาอาจเก่าแก่ไปถึงช่วงสมัยสมเด็จพระนารายณ์ แต่ทว่าปัจจุบันก็ยังไม่พบปืนเหล่านี้ เพราะช่วงอาณานิคมเจ้านายอังกฤษได้นำบรรดาปืนใหญ่จากพม่ากลับไปเป็นของฝากของก้านลให้แก่ ขุนนาง พระราชวงศ์ และขายให้แก่กษัตริย์

รัชสมัยพระเจ้าจิงกูจา (1776-1782) စင်္ကြံမင်း /Sin-Gu-Min/ หรือพระเจ้าชินกมิน (Ibid, 2011 : 52) ไม่ได้มีการบันทึกเรื่องราวมากมายเกี่ยวกับเขาในช่วงนี้ เนื่องจากเป็นรัชกาลที่สั้นและบันทึกเกี่ยวกับรัชกาลดังกล่าวให้ภาพของความรักสนุกและไม่ใส่ใจการปกครอง จึงทำให้ไม่มีงานวรรณกรรมโดดเด่น อาจไม่ได้รับการอุปถัมภ์จากกษัตริย์เท่าที่ควร รับชื่อพระราชทานว่า “Mingyi Kyaw Htin”

รัชสมัยพระเจ้าปดุง (1782-1819) ဝံးတော်ဘုရား /Bo-Daw-Pa-Ya/ หรือพระเจ้าโบตอพญา (Ibid, 2011 : 53-54) เป็นช่วงท้ายของชีวิตข้าราชการสำนักของ เลตเว นอระธา เนื่องจากประสบการณ์และบารมีที่ได้สั่งสมมาตลอด 5 รัชกาลก่อนหน้าจึงทำให้

เขาพร้อมไปด้วยคุณวุฒิและวัยวุฒิ กระทั่งได้รับพระมหากรุณาให้เป็นผู้ปกครองเมืองอมรปุระ นอกจากนี้ยังได้ติดตามพระอุปราชไปทำสงครามตีเมืองยะไข่ ซึ่งเขาได้เขียนวรรณกรรมชื่อ “Dhanyawadi Naing Mawgun” သာဏယာဝတီသီလိကသီလိက /Dhan-Ya-Wa-Di-Naing-Maw-Gun/ บันทึกแห่งชัยชนะเหนือเมืองธัญวดี (ยะไข่) ช่วงเวลาตามเสด็จพร้อมพระอุปราชเขาได้รับคำบัญชาจากพระเจ้าปดุงให้ทำการชะลอพระมหามุนี⁵ เพื่อแสดงถึงพระบารมีของพระเจ้าปดุงในฐานะผู้สูงส่งและเป็นสัญลักษณ์แสดงอำนาจเหนือดินแดนยะไข่ มีความพยายามก่อนหน้านี้ในยุคนสมัยพุกามที่พยายามชะลอพระมหามุนี แต่ไม่ประสบผลสำเร็จกระทั่งล่วงมาถึงราชวงศ์คองบอง วาระสุดท้าย เลตเว นอระธา เขาถึงแก่กรรมด้วยวัย 68 ปี

โซ ฐุซาร์ มยีนเลื่องงานของ เลตเว นอระธาขึ้นมาใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงการสืบทอดวรรณกรรมให้แก่อนุชนรุ่นถัดไปได้เรียนรู้เกี่ยวกับผู้บันทึกเหตุการณ์ที่สำคัญอีกคนหนึ่งของพม่า ที่ผ่านช่วงเวลาแห่งความเปลี่ยนแปลงทางราชการมาอย่างโชกโชน นักวรรณกรรมได้วิเคราะห์ว่าเขาแต่งกลอนได้ดีกว่าการเขียนบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์หรือศาสตร์อื่น แต่ทว่ามีความสับสนอยู่มากเนื่องจากรูปแบบงานประพันธ์และจำนวนกวีที่มากขึ้น ทำให้ในปลายสมัยพระเจ้าธีบอมีความสับสนกับเลตเว โธนดรา ซึ่งเขาเคยได้รับตำแหน่งนี้เช่นกันในช่วงเวลาราชสมัยพระเจ้าอลองพญา นอกจากนี้ถูกกลบด้วยงานของเวตมะสุต นอระธา และ อุ โบน ญา

⁵ မာဟာမုနိဝိသုဒ္ဓိဝိသုဒ္ဓိ /Ma-Ha-Mu-Ni-Yop-Shin-Myeit-Gyl/ พระมหามุนี ตามรูปศัพท์หมายถึงผู้รู้แจ้งอันประเสริฐ เป็นพระพุทธรูปสำคัญของชาวยะไข่ เชื่อว่าพระพุทธรูปเจ้าประธานลมหายใจจึงมีธรรมเนียมปฏิบัติในการล้างพระพักตร์เสมือนกับมีพระชนม์ชีพ ครั้นเมื่อถูกชะลอมายังดินแดนของชาวพม่าได้ประดิษฐาน ณ ราชธานีเมืองมณฑลพะลีย์ ศึกษาเพิ่มเติมใน (Ibid, 2011 : 53)

Yodayar Naing Mawgun ฉบับเลตเว นอระธา⁶ มีข้อวิพากษ์จากโซ ธูซาร์ มยิ่นที่แสดงความเห็นต่าง คือ เลตเว นอระธาไม่ได้ร่วมเดินทางกับกองทัพด้วย เนื่องจาก ช่วง ค.ศ. 1764 ต้องเดินทางไปทำศึกที่ยะไข่ ช่วง ค.ศ. 1765 และ 1769 เป็นการทำศึก ต่อต้านการรุกรานจากจีน เป็นช่วงเวลาแห่งความโกลาหลวุ่นวาย (Ibid, 2011 : 51) จึง เป็นเหตุที่ผู้เขียนใช้มาสนับสนุนว่าเนื้อหาในงานของเขาที่บรรยายได้ละเอียดเหมือน เผลยญเหตุการณ์ได้ด้วยสายตาตนเอง เป็นลักษณะของวาทศิลป์มากกว่าที่จะเป็นผู้ร่วม เหตุการณ์ นอกจากนั้นยังขาดหลักฐานประเภทลายลักษณ์สนับสนุนการเดินทางไปร่วม สงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2

บทที่ 5 Yodayar Naing Mawgun ฉบับ เลตเว นอระธา (Letwe Nawrahta)

เอกสารดังกล่าวเป็นเอกสารฉบับเขียนด้วยลายมือใน ค.ศ. 1889 คัดลอกสำเนา มาจากฉบับที่เป็นคัมภีร์โบราณ ถูกจัดหมวดหมู่ในหมวดต้นฉบับ อุ ติน (U Tin) เนื่องจาก เก็บไว้ในหอสมุดแห่งชาติอย่างถาวร (Ibid, 2011 : 60) วรรณกรรมประเภทจดหมายเหตุ (Mawgun) บันทึกอยู่ในรูปแบบของร้อยกรอง ส่วนก่อนศตวรรษที่ 19 นิยมบันทึกใน รูปแบบร้อยกรอง การอ่านเอกสารโบราณที่ขาดรูปแบบไวยากรณ์ค่อนข้างมีความยาก เนื่องจากไม่มีกฎเกณฑ์ระบบการเขียน ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับกวีแต่ละคนที่จะเลือกใช้การ สะกดอักษรส่วนมากมักวิญญูจะเขียนตามการออกเสียง จึงทำให้เกิดความสับสนและ ยากที่จะทำความเข้าใจจดหมายเหตุ อีกทั้งยังมีการใช้รูปศัพท์เฉพาะในโลกวรรณกรรม จึงทำให้จดหมายเหตุไม่เป็นที่นิยมที่จะมาใช้ประกอบเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แม้กระทั่งความพยายามของโซ ธูซาร์ มยิ่นที่จะศึกษาโดยแปลทีละคำ ก็ไม่อาจประสบ ผลสำเร็จเท่าที่ควร จึงทำให้มีการใช้พงศาวดารคองบองเซตประกอบภูมิหลัง (Ibid, 2011 : 61-62) โซ ธูซาร์ มยิ่นค้นหาหลักฐานเก่าที่เขียนขึ้นจากเอกสารตะวันตกพบวรรณกรรม

⁶ วรรณกรรมฉบับนี้มีลักษณะเป็นลำดับตอน ซึ่งอธิบายรายละเอียดเล็กน้อยได้อย่างดีเยี่ยม กวีให้ภาพที่ ต่อเนื่องไม่ขาดตอน ไม่มีการยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ นับว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของฉบับนี้ แต่ให้ข้อมูลที่น้อยกว่าฉบับของอุ โบน ญา ศึกษาเพิ่มเติมใน (Ibid, 2011 : 55)

2 ขึ้น คือ 1. “The Chronicle of the Testimony of the Old Inhabitants of Ayutthaya” แต่งใน ค.ศ. 1767 และ 2. “A History of the Siam up to 1770” แต่งใน ค.ศ. 1770 ทว่าก็ไม่อาจอธิบายสงครามอยุธยากับพม่าได้ด้นัก

Yodayar Naing Mawgun แบ่งเป็น 46 บท โดยพรรณานาความตั้งแต่ก่อนการเกิดสงคราม ในความพยายามของพม่าที่จัดกระบวนทัพเพื่อไปปราบเมืองตามรายทาง และสะสมกำลังพลเพื่อเข้าตีเมืองอยุธยา แบ่งเส้นทางออกเป็น 2 เส้นทาง คือ กระบวนทัพยัตราเชียงใหม่ (จากเหนือลงสู่ใต้) และกระบวนทัพยัตราทวาย (จากใต้ขึ้นไปเหนือ) มาประชุมพลกันรอบเกาะอยุธยา ซึ่งได้อธิบายการเคลื่อนทัพและให้ความสำคัญกับเส้นทางภาคทิศเหนือลงสู่ใต้ เพราะได้กล่าวไว้ในสัดส่วนที่มากกว่า อาจเนื่องด้วยจำนวนเมืองรายทางที่มีทั้งอาณาจักรดั้งเดิมหรือเมืองศูนย์กลางขนาดใหญ่หลายแห่งที่จะกลายเป็นไพร่พลสมทบทำศึกอยุธยาเสริมทัพใหญ่ยิ่งใหญ่มากขึ้น เนื่องจากได้รับบทเรียนหลายครั้งก่อนหน้านี้หากพึงพากำลังทหารที่มาจากพม่าโดยตรงไม่สามารถมีศักยภาพมากพอที่ทำการชนะเหนืออยุธยาได้

เชียงใหม่นอกจากจะเป็นอาณาจักรดั้งเดิมแล้วยังมีความสัมพันธ์กับพม่า เนื่องด้วยถูกลดสถานะให้เป็นส่วนหนึ่งในพระราชอาณาจักรพม่ายาวนานกว่า 200 ปี อีกทั้งมีหัวเมืองน้อยใหญ่ในการปกครองกว่าอีก 57 หัวเมือง (Ibid, 2011 : 64) ครอบคลุมพื้นที่ขยายเข้ามาในเขตแดนฉาน ยังสามารถยัตราทัพไปเกณฑ์คนมาจากเมืองหลวงพระบาง เรื่อยมาจนถึงเมืองบิรวารเก่าของอาณาจักรสุโขทัยเดิม ซึ่งเพียงพอที่จะทำให้อยุธยาพ่ายแพ้ เมื่อเทียบกับกำลังพลไม่อาจสู้ได้ ส่วนทัพที่มาจากทางเมืองทวายลัดเลาะมาตามแหลมมลายูก่อนที่จะเข้าสู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา เมืองตามรายทางไม่มากเท่าที่ควรอีกทั้งระยะเวลาที่ใช้ในการเกณฑ์ไพร่พลใช้เวลาไม่น้อยกว่า แต่ก็มีปริมาณทหารที่เพียงพอต่อการสู้รบ ในช่วงเวลาดังกล่าวผืนแผ่นดินทั้งสยาม ลาว และกัมพูชาตกอยู่ภายใต้อำนาจการครอบครองของกษัตริย์พม่า และจะสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นหลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2

โลกทัศน์ของ โซ ธีซาร์ มยีน พยายามสะท้อนถึงรายละเอียดในการทำสงคราม ยุทธวิธีรวมถึงการทำความเข้าใจเหตุการณ์ยุคจารีต ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่เกิดสำนึกของความเป็นประเทศชาติหรือสัญชาติแต่อย่างใด และกองกำลังที่ล้วนแต่เป็น

การศึกษาเพื่อกวาดต้อนกำลังพลของเมืองที่ยอมสยบต่อพม่าแทบทั้งสิ้น ผู้ร่วมทัพมีตั้งแต่กลุ่มที่พูดภาษาหลากหลายทั้งพม่า มอญ ล้านนา ลาว ฯลฯ จึงไม่ถูกต้องที่จะกล่าวโทษพม่าอยู่ฝ่ายเดียว ทั้งนี้ยังรวมไปถึงยุทธการของอยุธยาที่เตรียมพร้อมรับสงครามเพียงอย่างเดียว โดยสร้างปราการและมียุทธโศภณัมพร้อม โดยขาดการปรับวางแผนให้ทันสมัย เนื่องจากอยุธยาเพียงแต่รอหน้าเหนือไหลลงมาล้อมอยุธยาซึ่งเดิมเคยเป็นอุปสรรคที่จำต้องถอยทัพของพม่า แต่ครั้งนี้พม่าเตรียมการรับมือเป็นอย่างดีและรบชนะเหนืออยุธยา พม่าจึงเปลี่ยนสถานะกลายเป็นผู้ร้ายในเนื้อหาทางประวัติศาสตร์สงครามเสียอยุธยาครั้งที่ 2

จุดมุ่งหมายของ โข ธูฮาร์ มยีน ที่มีต่อหลักฐานชิ้นสำคัญนี้ มีทัศนะที่มุ่งให้เกิดคุณูปการต่อแวดวงวิชาการประวัติศาสตร์ การให้ความสนใจที่จะศึกษาอย่างจริงจังเกี่ยวกับ Yodayar Naing Mawgun จะเป็นส่วนที่ช่วยเติมเต็มคำอธิบายเพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับพม่าในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 ยังเป็นหลักฐานสำคัญร่วมสมัยกับเหตุการณ์ ค.ศ. 1767 ที่หลงเหลือมาถึงปัจจุบัน

บทที่ 6 การวิเคราะห์ Yodayar Naing Mawgun ฉบับ เลตเว นอระธา

ภูมิหลังในราชสำนักราชวงศ์คองบองซึ่งตั้งแต่ต้นราชวงศ์กระทั่งสิ้นสุด เห็นจะเป็นไปไม่ได้ที่จะกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่อย่างพระเจ้ามังระ ครอบครองดินแดนเกือบทั่วทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป พระองค์ย้ายเมืองหลวงไปยังเมืองอังวะตลอดรัชกาลทำศึกอยู่บ่อยครั้งทั้งการทำลายอำนาจจากเมืองเชียงใหม่และเมืองหลวงพระบาง การก่อกบฏขึ้นในเมืองทวาย เมืองมณีปุระ และการรุกรานจากจีน ส่วนภูมิหลังในราชวงศ์บ้านพลูหลวง มีความขัดแย้งในการเปลี่ยนราชวงศ์และการแย่งชิงราชบัลลังก์ภายใน ปัญหาที่จะก่อให้เกิดความไม่พร้อมของอยุธยาจำแนกได้เป็น 3 ประการ คือ

1. ข้าราชการนักกษัตริย์ประสพการณ์ในการบริหารราชการรวมถึงกษัตริย์ด้วย
2. การแบ่งพรรคแบ่งพวกนำมาสู่ความไม่สามัคคี อันเป็นรากฐานสำคัญที่เป็นจุดอ่อน และ
3. การขาดกำลังไพร่พลเนื่องจากอยุธยาห่างหายจากการทำสงครามมานาน กำลังทหารในยุคจาริตได้มาจากการเกณฑ์ไพร่หลวง ซึ่งตามสภาพทำงานหนักกว่าพวกทาส และไพร่

สมที่จ่ายเงินเป็นค่าแรง ทำให้เมื่อทราบว่าจะมีการเกณฑ์ไพร่หลวงไปทำสงคราม คนเหล่านี้จึงได้แตกหนีหายเข้าไปสู่ป่าเนื่องจากหนีอำนาจรัฐ (Ibid, 2011 : 87-88)

กองทัพพม่าที่ใช้เส้นทางทัพจากเชียงใหม่ นำโดยแม่ทัพเนเมียวสีหบดี ใช้เวลารวบรวมพลราว 2 ปี และกองทัพพม่าที่ใช้เส้นทางทัพจากทวาย นำโดยแม่ทัพมหานอระธา ใช้เวลารวบรวมพลราว 1 ปี ซึ่งต้องเผชิญกับไข้ป่าและไข้เลือดออก เมื่อล้อมเมืองอยุธยาไว้ได้พม่าได้ปรับแผนในการสร้างพังกันน้ำระหว่างค่าย อีกทั้งยังใช้เรือในการบรรทุกเสบียงและอาวุธ ทำให้สามารถอยู่ล้อมอยุธยาได้นานกว่าครั้งก่อน ๆ จนถึงฤดูที่น้ำเหนือเริ่มลดน้อยลง ยุทธวิธีการศึกที่ใช้มีตั้งแต่การขุดอุโมงค์ซึ่งเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมาก อยุธยาป้องกันตัวเองค่อนข้างล่าช้าเนื่องจากไม่จำเป็นจะต้องเตรียมการอย่างมาก ยุทธการยังเป็นการตั้งรับเช่นเคยเพราะอยุธยาคุ้นชินกับวิธีการปิดล้อมเมือง ซึ่งฝ่ายอยุธยาเมื่อถึงคราวเตรียมทำศึกก็สร้างเสริมปราการให้แข็งแรง ขุดคูน้ำกว้างและลึก อีกทั้งประดับอาวุธได้รอบตามแนวกำแพงเมือง ทั้งยังมีชั้นที่เป็นหลุมหนาม และตอไม้แหลมซึ่งเป็นการยากที่พม่าจะบุกเข้ามาทางราบ (Ibid, 2011 : 92-94) มีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับบางเหตุการณ์ที่ไม่ปรากฏในจดหมายเหตุและพงศาวดารพม่าฉบับต่าง ๆ หากแต่ปรากฏในพงศาวดารฝ่ายสยาม มีอยู่สองเรื่อง คือ เรื่องเรือของอังกฤษช่วยสยามในการชะลอทัพพม่าที่มาจากทางทวาย และเรื่องการเผชิญหน้าระหว่างชาวบ้านบางระจันกับกองทัพพม่าที่มาจากทางเชียงใหม่ (Ibid, 2011 : 96)

นอกจากนี้ยังสะท้อนคุณค่าสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องจักรวาทิน หรือ จักรพรรดิราช ซึ่งเป็นคติธรรมทางโลกของพระมหากษัตริย์ในรัฐจาริตที่นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท เช่น กรณีของผู้นำชนะสิบทิศเป็นตัวอย่างที่จะอธิบายถึงความพยายามเป็นกษัตริย์ที่อยู่เหนือบรรดากษัตริย์ มากกว่าที่จะเป็นคำอธิบายแนวชาตินิยม พร้อมกันนั้นยังมีคติเรื่องมณฑลอานาจ ซึ่งอยู่เหนือเขตแดนของอาณาจักร ความยิ่งใหญ่และทรงพระราชอำนาจของกษัตริย์ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรบและวางอยู่บนเครือข่ายความสัมพันธ์แบบจาริตในรูปแบบเครือญาติ และการแต่งงาน (Ibid, 2011 : 107-109) ทัศนะของผู้เขียนบทความเห็นว่า โข รุซาร์ มยินเลือกที่จะยกตัวอย่างเพื่อแสดงให้เห็นถึงภาวะปกติของการทำสงครามระหว่างกษัตริย์พม่าและกษัตริย์อยุธยา ไม่ควรยึดติดที่

มองพม่าเป็นศัตรูอยู่ฝ่ายเดียว ซึ่งทำสงครามเพียงเพื่อที่จะแสดงความเป็นพระจักรพรรดิ-
ราช หรือต้องการแสดงผลอำนาจของกษัตริย์ในยุคจาริตเพียงเท่านั้น

บทที่ 7 การสรุปความ

โซ ธูซาร์ มยิน กล่าวถึง เลตเว นอระธา โดยสรุปคือการที่เขาสามารถกล่าวถึง
รายละเอียดสงครามได้เนื่องจากอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว พร้อมกับใช้ความถนัดทางด้าน
วรรณกรรมในการพรรณนากระทั่งให้ภาพที่ค่อนข้างชัดเจน แต่ทว่าตัวของเขาไม่ได้ไป
ร่วมศึกครั้งนี้ด้วย (Ibid, 2011 : 116) เนื่องจากไม่มีหลักฐานบันทึกถึงเกี่ยวกับการร่วม
สงคราม ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตเมื่อเปรียบเทียบกับข้อเสียที่เป็นที่รู้จักกันในราชสำนัก
คองบอง หากอยู่ร่วมในสงครามจริงก็ควรมีบันทึกสักแห่งที่กล่าวไว้ อีกทั้งพม่ายังติดอยู่
กับการต่อต้านศึกทั้งกษัตริย์พม่าก็ไม่ได้ไปทำสงครามอยุธยาด้วยพระองค์เอง ซึ่งเขาเป็น
ผู้มีหน้าที่ติดตามและบันทึกเรื่องราวของกษัตริย์ก็ไม่มีเหตุจำเป็นจะต้องมายังอยุธยา

การใช้หลักฐานจากพงศาวดารเพียงอย่างเดียวไม่ครอบคลุมและไม่อาจที่จะ
หยิบข้อมูลเหล่านั้นมาใช้โดยไม่ผ่านขั้นตอนการวิพากษ์หลักฐาน โซ ธูซาร์ มยิน
ได้ชี้ให้เห็นข้อจำกัดของพงศาวดาร 2 ลักษณะคือ 1. การยึดโยงเอกษัตริย์เป็นศูนย์กลาง
มากเกินไป ซึ่งมีอิทธิพลสำคัญต่อการอธิบายเหตุการณ์ รวมถึงมุมมองที่มีต่อบางสิ่งอย่าง
จะเป็นมุมมองจากหน่วยระดับมองลงมายังหน่วยย่อยระดับล่าง 2. การบันทึกที่เข้าข้าง
ฝ่ายผู้บันทึก เป็นเรื่องปกติที่ฝ่ายบันทึกมักจะสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนตั้งแต่ระบุ
ความวิเศษอัศจรรย์ แม้กระทั่งให้ร้ายฝ่ายตรงข้ามได้ด้วยเช่นกัน เพราะผู้บันทึกย่อมได้รับ
การอุปถัมภ์และรับใช้โดยตรงต่อกษัตริย์ ข้อมูลที่แสดงลักษณะด้านลบจึงไม่ได้รับ
การเลือกบันทึกลงไปด้วย แต่จะปรากฏเมื่อสิ้นอำนาจไปแล้วจึงจะมีผู้กล้านำเรื่องด้าน
ไม่ดีบันทึกลงไป (Ibid, 2011 : 116-117)

ความคาดหวังหลักที่เกิดขึ้นในงานเขียนชิ้นนี้ เนื่องจาก โซ ธูซาร์ มยิน ตระหนัก
ได้ว่าปัจจุบันทั้งประเทศไทยและพม่าอยู่ใกล้ขีดมีพรมแดนชนาบกั้น ทว่าทั้งสองประเทศ
ยังขาดความรู้และความเข้าใจระหว่างกัน ยังคงมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนบางประการ
เช่น ความพยายามเน้นให้เห็นถึงจุดบกพร่องในแนวประวัติศาสตร์ไทยช่วงสมัยรัชกาลที่
5 และช่วงสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ที่สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นมาโดยใช้พม่าเป็น

ศัตรูในการสร้างชาติ (Ibid, 2011 : 118-120) ผู้เขียนบทความจึงอยากให้การรับรู้ระหว่างกันที่มีกรอบจำกัดด้วยวิถีคิดทางประวัติศาสตร์แบบเก่าหายไป และเปิดพื้นที่ให้กับการวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดี และหวังว่างานของผู้เขียนจะเป็นส่วนหนึ่งในการเปิดโลกทัศน์แนวความคิดที่ก้าวข้ามวาทกรรมศัตรูของชาติ แล้วนำแนวทางการศึกษาดังกล่าวไปพิจารณาสงครามระหว่างอยุธยากับพม่าในมิติที่หลากหลาย

บทสรุป

ตามทฤษฎีของผู้เขียนบทความที่มีต่อหนังสือเรื่อง “The Portrayal of the Battle of Ayutthaya in Myanmar Literature” นี้ได้สะท้อนความเข้าใจ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านโลกทัศน์ ด้านสถานะขององค์ความรู้ และด้านหลักฐาน ดังนี้

1. **ด้านโลกทัศน์** ที่มาจากชาวพื้นเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ โซ ธูซาร์ มยีน ที่มองความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ทั้งสองประเทศ คือ ไทยและพม่า ในช่วงเวลาที่ทำให้ความสนใจ คือ ศตวรรษที่ 18 ในความสัมพันธ์สงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยาและพม่า แม้จะล่องเลยมานานหลายศตวรรษที่ความคลี่คลายของเหตุการณ์ดังกล่าวยังคงผูกติดกับรูปแบบความรู้เดิมในช่วงสร้างรัฐชาติ พร้อมกับสร้างตัวตนความเป็นมาของชาติผ่านชุดความรู้ทางประวัติศาสตร์ เมื่ออธิบายเกี่ยวกับเรื่องสงครามไม่จำเป็นที่จะต้องวางอยู่รอบคิดที่จำกัดรูปแบบความเข้าใจเฉพาะ เรื่องราวด้านการเมืองเพียงอย่างเดียว ผู้เขียนบทความมีทฤษฎีว่า โซ ธูซาร์ มยีน พยายามกระตุ้นให้ศึกษาอย่างรอบด้านทั้งเหตุปัจจัยรวมถึงที่มาของเหตุการณ์หนึ่งใด การรับรู้ประวัติศาสตร์ควรมาจากแหล่งข้อมูลที่ถูกเสนออย่างหลากหลายไม่ควรผูกติดคำอธิบายไว้เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ให้ออกจากกรอบการตัดสินประวัติศาสตร์จากกลุ่มนักวิชาการชาตินิยมไทย

2. **ด้านสถานะขององค์ความรู้** สะท้อนชุดความรู้ของประวัติศาสตร์ไทยซึ่งมีอิทธิพลในการอธิบายสงครามระหว่างอยุธยากับพม่ามากเกินไปที่จะเป็นประเด็นถกเถียงในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ยังกระทบไปถึงวงวิชาการพม่าส่วนหนึ่งหนังสือเล่มนี้ก็ได้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยที่มีต่อวงวิชาการ

ประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศด้วย มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาในการสร้างชุดความรู้รูปแบบชาตินิยมซึ่งไม่สัมพันธ์กับยุคสมัยปัจจุบัน ซึ่งตัดสินและให้ภาพในระนาบเดียวนานานับศตวรรษ โซ ฐุซาร์ มยินสะท้อนความกระตือรือร้นในการศึกษาประวัติศาสตร์ซึ่งควรตั้งคำถามต่อความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาคำตอบที่มากขึ้นว่าคำอธิบายรูปแบบเดิม การต่อยอดความรู้และสามารถพัฒนาเข้าสู่การอธิบายประเด็นที่ถกเถียงอย่างชัดเจนจะเป็นผลดีมากกว่าที่จะหยุดความรู้และคงสถานะไว้เป็นเพียงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นความถดถอยและไม่มีความคุ้มค่าในเชิงการตอบคำถามให้แก่สังคมปัจจุบันแล้ว จะส่งผลกระทบต่อการศึกษาอดีตที่มา และรากเหง้าของสังคมทั้งไทยและพม่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อป้องกันการหยุดพัฒนาองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการถกเถียง และแสดงทัศนะอยู่เสมอแม้จะเป็นเรื่องเดิมเกี่ยวกับการเสียกรุงครั้งที่ 2 แต่ทว่าความรู้ที่ได้จากงานชิ้นนี้ได้เปิดมุมมองใหม่ทั้งภูมิหลัง และช่วงเวลาการเกิดสงคราม ซึ่งให้ภาพเกินกว่าความรู้เดิม สามารถเข้าใจเหตุแห่งการเกิดสงคราม บริบทในช่วงเวลาดังกล่าว ข้อจำกัด รวมถึงรายละเอียดที่ไม่อาจหาได้จากชุดความรู้เดิม ซึ่งจะสัมพันธ์กับการเลือกหลักฐานที่ โซ ฐุซาร์ มยิน นำมาอธิบายประกอบ

3. ด้านหลักฐาน โซ ฐุซาร์ มยิน เลือกใช้สำคัญมากต่อคำอธิบาย เป็นชุดหลักฐานพื้นเมืองในราชสำนักพม่าที่เรียกว่า “Mawgun” หรือ จดหมายเหตุ ซึ่งไม่เป็นที่แพร่หลายจึงมีน้ำหนักมากพอในการเสนอข้อสังเกตหรือตั้งข้อสันนิษฐานประวัติศาสตร์อยุธยาใหม่ ทำให้งานชิ้นนี้มีความน่าสนใจแม้จะเป็นประเด็นแต่ได้รับการเติมเต็มความสมบูรณ์ของเหตุการณ์ด้วยหลักฐานรูปแบบใหม่ ทั้งกระทบต่อสถานะความรู้ทางประวัติศาสตร์ไทย และโลกทัศน์ซึ่งถูกสร้างกรอบคำอธิบายไว้เพียงลักษณะเดียว โซ ฐุซาร์ มยิน จึงพยายามที่จะโต้กลับด้วยมุมมองในหลากหลายมิติโดยเน้นที่ “ความสัมพันธ์” ซึ่งเป็นคำที่จำเป็นจะต้องพิจารณาหลายด้านนอกจากการเมืองเพียงอย่างเดียว ไม่อาจเข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์อยุธยากับพม่าได้ ทั้งนี้เพื่อเปิดโลกทัศน์ในการยอมรับคำอธิบายทางประวัติศาสตร์ในหลากหลายมุมมอง ซึ่งควรก้าวข้ามการตัดสินถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว ขาวหรือดำ ใช่หรือไม่ใช่ ฯลฯ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่างานของ โซ ฐุซาร์ มยิน

ขึ้นนี้มีคุณูปการต่อทั้งการศึกษาประวัติศาสตร์เหตุการณ์สมัยอยุธยาและประวัติศาสตร์ในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. (1958). **ไทยรบพม่า**. พิมพ์ครั้งที่ 3. พระนคร : คลังวิทยา.

Damrongrachanuphap, Prince. (2001). **The chronicle of our wars with the Burmese**, translated by Phra Phraison Salarak, thein Subindu, alias U Aung Thein. Bangkok : White Lotus.

Soe Thuzar Myint. (2010). **A Study of Siam-Myanmar 18th century relations as reflected in Yodayar Naing Mawgun by Letwe Nawrahta**. Master of Arts Thesis, Chulalongkorn University.

Soe Thuzar Myint. (2011). **The portrayal of the battle of Ayutthaya in Myanmar literature**. Bangkok : Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University, 2011.